

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίδα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	
1. Γενικά	35
2. Ο επαναπροσδιορισμός της ανάπτυξης	38
3. Η Τοπική Ανάπτυξη	45
4. Συμπεράσματα	50
<i>Η Ξηρασία της Πολιτικής</i>	<i>51</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η ΝΕΑ ΕΛΠΙΔΑ	
1. Εισαγωγή	55
2. Οι μεταλλάξεις της αναπτυξιακής θεωρίας και πράξης	57
3. Οι φορείς της ανάπτυξης	63
4. Η συμβολή της Τοπικής Ανάπτυξης	66
<i>Σκουπίδια εδώ, σκουπίδια εκεί.....</i>	<i>68</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	
1. Γενικά	71
2. Βασικά στοιχεία του ορισμού της κοινότητας	72
2.1 Μικρός αριθμός κατοίκων	72
2.2 Καθορισμένος γεωγραφικός χώρος	73
2.3 Συγκροτημένη διαβίωση ατόμων	74
2.4 Κοινοί θεσμοί, αξίες και πεπρωθήσεις	75
2.5 Συναισθηματική ταύτιση	76
3. Χαρακτηριστικά της αγροτικής κοινότητας	77
3.1 Απασχόληση	77

3.2 Άμεση γειτνίαση με τη φύση	78
3.3 Πυκνότητα πληθυσμού	79
3.4 Ομοιογένεια και ετερογένεια	80
3.5 Κοινωνική διάσθρωμάτωση	80
3.6 Κοινωνική κινητικότητα	81
4. Οι προοπτικές της αγροτικής κοινότητας στη χώρα μας	83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΗΓΕΣΙΑ

1. Γενικά	89
2. Ορισμός της κοινωνικής ομάδας	89
3. Χαρακτηριστικά των κοινωνικών ομάδων	91
4. Λόγοι μελέτης των κοινωνικών ομάδων	92
5. Πρωτογενείς και δευτερογενείς κοινωνικές ομάδες	92
6. Ηγεσία	94
7. Σημασία της αγροτικής ηγεσίας	96
8. Προγράμματα εκπαίδευσης κοινοτικών ηγετών	97

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 103

1. Γενικά	103
2. Αρχαιότητα	104
3. Μεσαίωνας	109
4. Βυζαντινή Περίοδος	110
5. Οθωμανική Κατοχή	110
6. Νεότεροι Χρόνοι	115
6.1 Περίοδος 1827 - 1912	115
6.2 Περίοδος 1912 - 1945	120
6.3 Περίοδος 1945 μέχρι σήμερα	122
7. Συμπεράσματα	135

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 141

1. Η ανοδική πορεία της Τοπικής Ανάπτυξης	141
---	-----

1.1 Η μεγάλη ανάγκη σε μικρά τοπικά έργα	144
1.2 Το μικρό κόστος των προγραμμάτων ΤΑ	144
1.3 Η δημιουργία κοινοτικής συνείδησης	144
1.4 Η αξιοποίηση των τοπικών πλουτοπαραγωγικών πόρων	145
2. Η παρακμή της Τοπικής Ανάπτυξης	146
2.1 Διάλυση του φορέα τοπικής ανάπτυξης	146
2.2 Έλλειψη επαρκούς και καλά εκπαιδευμένου προσωπικού	146
2.3 Η πληθυσμιακή αποψίλωση των αγροτικών περιοχών	148
2.4 Η στάση κηδεμονίας της δημόσιας διοίκησης	149
2.5 Ο αγροτικός πληθυσμός εκτιμά την αυτοδυναμία αντί της συνεργασίας	150
2.6 Η ΤΑ ήταν ένας ξενόφερτος θεσμός	151
2.7 Η ΤΑ δεν είχε να προσφέρει κάτι το καινούριο	152
3. Το μέλλον του θεσμού	154

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ή ΜΕΘΟΔΟΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1. Η στρατηγική ή μέθοδος της αυτοβοήθειας	159
1.1 Έννοιες συγγενικές με την Τοπική Ανάπτυξη	161
1.2 Προϋποθέσεις επιτυχίας της αυτοβοήθειας	165
1.3 Κριτική της στρατηγικής της αυτοβοήθειας	165
2. Η στρατηγική της τεχνικής βοήθειας	168
2.1 Κίνητρα στους χορηγούς	170
2.2 Κίνητρα στους αποδέκτες	171
2.3 Προβλήματα της τεχνικής βοήθειας	172
2.3.1 Η επιβολή της τεχνικής αυθεντίας	172
2.3.2 Μικρή συμμετοχή στα προγράμματα ΤΑ	173
2.3.3 Έλλειψη αμφίδρομων σχέσεων	173
2.3.4 Άγνοια των κοινωνικών επιπτώσεων	174
2.3.5 Μεγάλο κόστος	175
3. Η στρατηγική των συγκρούσεων	176
3.1 Οι λειτουργικές επιδράσεις της σύγκρουσης	177
3.2 Τα στάδια της σύγκρουσης	178
3.3 Ο ρόλος των στελεχών της Τοπικής Ανάπτυξης	182
4. Ανακεφαλαίωση-Συμπεράσματα	183
4.1 Κριτήρια επιλογής της στρατηγικής	184

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	187
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ	
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΛΑΙΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	189
1. Ορισμός	189
2. Μορφές λαϊκής συμμετοχής	191
3. Βαθμίδες λαϊκής συμμετοχής	192
4. Παράγοντες που αύξησαν τη λαϊκή συμμετοχή	195
4.1 Η πτώση των μεσολαβητικών θεσμών	196
4.2 Η διαμόρφωση γραφειοκρατικών δομών	197
4.3 Η επίδραση των μέσων μαζικής επικοινωνίας	198
4.4 Η ανάπτυξη της τεχνολογίας	199
4.5 Η πολιτική βούληση	199
5. Προβλήματα - ερωτήματα της λαϊκής συμμετοχής	199
5.1 Η έκταση της συμμετοχής	200
5.2 Η ποιότητα της συμμετοχής	200
6. Λαϊκή συμμετοχή και τοπική ανάπτυξη	202
7. Το μέλλον του θεσμού της λαϊκής συμμετοχής	205
<i>Οι ανύπαρκτοι πολίτες</i>	207
<i>Πολίτες όχι μόνον για τις εκλογές</i>	210
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ	
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΗ	
ΑΛΛΑΓΗ	
1. Γενικά	213
2. Πολιτισμικά εμπόδια	214
3. Κοινωνικά εμπόδια	215
4. Οργανωτικά εμπόδια	216
5. Ψυχολογικά εμπόδια	217
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ	
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ	219
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ	
ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ	
1. Εισαγωγή	221
2. Οι προϋποθέσεις της ανάπτυξης	222

3. Τα πρώτα βήματα	226
3.1 Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης	226
3.2 Δημιουργία πνεύματος αλληλεγγύης	227
3.3 Κινητοποίηση των συλλογικών φορέων του τόπου	227
3.4 Δημιουργία ενός αναπτυξιακού φορέα	229
4. Επιλογή των στόχων και της Στρατηγικής	229
5. Διαμόρφωση προοπτικών αειφορικής ανάπτυξης	231
6. Αναζήτηση των πόρων	233
7. Πληροφόρηση	235
8. Επίλογος	236

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

1. Εισαγωγή	239
2. Τοπική Αυτοδιοίκηση και Ποιότητα Ζωής	240
3. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη βελτίωση της ποιότητας ζωής	243
3.1 Καλλιέργεια δεσμών συνεργασίας με τους τοπικούς συλλογικούς φορείς	244
3.2 Ενθάρρυνση της ίδρυσης νέων οργανώσεων	245
4. Επίλογος	247
<i>Τοπική Αυτοδιοίκηση και Μάθηση</i>	248

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ

1. Εισαγωγή	253
2. Στάδια της διαδικασίας εκτίμησης αναγκών	255
3. Επιλογή της κατάλληλης μεθόδου	256
4. Μέθοδοι συλλογής πληροφοριών	257
4.1 Δευτερογενείς ή υπάρχουσες πηγές πληροφοριών	258
4.2 Δειγματοληπτικές μέθοδοι με συνεντεύξεις	259
4.3 Συνεντεύξεις καλά πληροφορημένων ατόμων	259
4.4 Εντοπισμένες ομαδικές συνεντεύξεις	260
4.4.1 Στάδια πραγματοποίησης των ομαδικών συνεντεύξεων ..	261
4.5 Λαϊκές συνελεύσεις	264
5. Επιλογή των πηγών πληροφόρησης	266

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟΠΙΚΗ ΑΤΖΕΝΤΑ 21

1. Εισαγωγή	267
2. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Τοπική Ατζέντα 21	268
3. Τα χαρακτηριστικά ενός αειφόρου οικισμού	269
4. Η διαδικασία υλοποίησης της Τοπικής Ατζέντα 21	271
4.1 Βελτίωση της διαχείρισης του Δήμου	271
4.2 Πληροφόρηση και εκπαίδευση	272
4.3 Ενεργοποίηση των πολιτών	273
4.4 Διαμόρφωση εταιρικής σχέσης	275
4.5 Διαμόρφωση του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης	277
4.6 Μέτρηση, παρακολούθηση και καταγραφή της προόδου	278
4.7 Εμπειρία και γνώσεις που αποκτήθηκαν	279
5. Στατιστικά στοιχεία εφαρμογής της ΤΑ 21	282
5.1 Στον Ευρωπαϊκό και Διεθνή χώρο	282
5.2 Η Ελληνική εμπειρία	283
6. Χρήσιμες πηγές για πληροφόρηση	284
7. Παραδείγματα αειφορικών δράσεων	285
8. Επίλογος	287

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

1. Εισαγωγή	289
2. Προσδιορισμός των Μεταβλητών της ΕΚΕ	297
3. Μεθοδολογία	298
4. Στάδια εκτέλεσης μιας Συμμετοχικής ΕΚΕ με Διαχείριση	300
4.1 Συμμετοχή των πολιτών	300
4.2 Το προφίλ	301
4.3 Προβλέψεις	302
4.4 Εκτίμηση	302
4.5 Διαχείριση	303
<i>Θεματικές ενότητες για ΕΚΕ μιας πρωτοβουλίας Τοπικής Ατζέντα 21 (Local Agenda 21)</i>	<i>304</i>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΕΚΤΟ

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΣ

1. Εισαγωγή	307
2. Η φύση του εθελοντισμού	308
3. Τα κίνητρα και χαρακτηριστικά των εθελοντών	311
4. Εθελοντισμός και Τοπική Ανάπτυξη	312
5. Παράγοντες που ευνοούν την ανάπτυξη του εθελοντισμού	313
5.1 Αύξηση του ελεύθερου χρόνου	313
5.2 Βελτίωση της κοινωνικο-οικονομικής θέσης του πληθυσμού	314
5.3 Χαλάρωση των συγγενικών δεσμών	314
5.4 Περικοπή των κρατικών κοινωνικών προγραμμάτων	315
5.5 Το μέλλον του εθελοντισμού	315
6. Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία	315
7. Παρουσίαση εθελοντικών οργανώσεων	316

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΕΒΔΟΜΟ

Η ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΝΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Γενικά	331
2. Διαδικασία κατάρτισης μεσοχρόνιων ΑΠ	332
3. Διαδικασία κατάρτισης ετήσιων ΑΠ	333
4. Χρηματοδότηση ετήσιων ΑΠ	333
5. Στάδια εκπόνησης του αναπτυξιακού προγράμματος	334
5.1 Διεπιστημονική συγκρότηση της ομάδας	334
5.2 Διαμόρφωση του σχεδίου της μελέτης	337
5.3 Αναζήτηση πρωτογενών στοιχείων σε επίπεδο Δήμου	339
5.4 Κατάρτιση ερωτηματολογίου Δήμου	340
5.5 Συνάντηση με τοπικούς φορείς	341
5.6 Συγκέντρωση στοιχείων σε επίπεδο εκμετάλλευσης	342
5.7 Επεξεργασία των στοιχείων της μελέτης	342
5.8 Συγγραφή της μελέτης	343
5.9 Παρουσίαση της μελέτης στους τοπικούς φορείς	343
5.10 Παρουσίαση της μελέτης στους κατοίκους της περιοχής	344
5.11 Υποβολή του τελικού κειμένου	344

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΟΓΔΩΟ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

1. Γενικά	347
---------------------	-----

2. Κατηγορίες Κοινοτικών Προγραμμάτων	348
2.1 Ανταγωνιστικά Προγράμματα	348
2.2 Προγράμματα Περιφερειακής Ανάπτυξης	349
3. Το Πρόγραμμα LEADER	355

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΕΝΑΤΟ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	361
1. Εισαγωγή	361
2. Τα αδιέξοδα της Παγκοσμιοποίησης	364
2.1 Εξειδίκευση της παραγωγής και παγκόσμιο εμπόριο	364
2.2 Υποχώρηση της ενδογενούς παραγωγής πολιτισμικών στοι- χείων	367
2.3 Δραστικός περιορισμός της Βιοποικιλότητας	368
2.4 Αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων	370
2.5 Αύξηση της ισχύος των πολυεθνικών επιχειρήσεων	373
2.6 Επιδείνωση του Περιβάλλοντος	375
3. Από το Παγκόσμιο στο Τοπικό	376
4. Οργανώσεις που παρέχουν αναπτυξιακή βοήθεια	378

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΙΚΟΣΤΟ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	381
<i>Δίκτυα παραγωγών και καταναλωτών</i>	<i>395</i>
<i>Όλα τα κιλά. Όλα τα λεφτά</i>	<i>397</i>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	401
---	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	427
---	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνική	445
2. Αγγλική	452
ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ	460
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	472

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας		Σελίδα
4.1	Κατανομή των Δήμων και Κοινοτήτων της χώρας με βάση το μέγεθος του πληθυσμού τους στις απογραφές 1981 και 1991	84
5.1	Χαρακτηριστικά των Πρωτογενών και Δευτερογενών κοινωνικών ομάδων	93
6.1	Διοικητική διαίρεση της χώρας κατά γεωγραφικό διαμέρισμα την 30ην Ιουνίου 1984	129
6.2	Κατανομή των Δήμων και Κοινοτήτων της χώρας ανάλογα με το μέγεθος του πληθυσμού τους. Απογραφή 1981	129
8.1	Θετικές και αρνητικές επιδράσεις της σύγκρουσης σε ομάδες και άτομα	178
11.1	Κατανομή των Δήμων και Κοινοτήτων της χώρας με βάση το μέγεθος του πληθυσμού τους στις απογραφές 1981 και 1991	223
18.1	Κατανομή των πιστώσεων του 2ου ΚΠΣ κατά πρωτοβουλίες που ενδιαφέρουν την Τοπική Αυτοδιοίκηση	351
18.2	Κατανομή των Ομάδων Leader ανάλογα με τον προσανατολισμό τους	357
19.1	Γεωργική βιοποικιλότητα στις ΗΠΑ	370
19.2	Άστεγοι σε μια από τις πλουσιότερες χώρες του κόσμου αναζητούν καταφύγιο σε υπόγειες διαβάσεις	371

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα		Σελίδα
2.1	Η γραφική απεικόνιση του μοντέλου της απλοποιημένης προσέγγισης	36
2.2	Το μοντέλο των βασικών αναγκών σε σχέση με το μοντέλο της απεριόριστης ανάπτυξης	43
6.1	Η διάρθρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην περίοδο του Καποδίστρια	116
6.2	Η διάρθρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης το 1880 με βάση το Νόμο του 1833	117
8.1	Τα στάδια του κύκλου της κοινωνικής σύγκρουσης	179

9.1	Η αφίσα των φοιτητών της Σορβόνης στην εξέγερση του Μάη του 1968	192
9.2	Βαθμίδες λαϊκής συμμετοχής κατά την Arnstein	193
9.3	Η διαβάθμιση της λαϊκής συμμετοχής	203

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα		Σελίδα
2.1	Η ανάπτυξη δεν άγγιξε τους φτωχούς και στις ανεπτυγμένες χώρες που τώρα έγιναν περισσότεροι και φτωχότεροι	37
2.2	Η υπέρμετρη ανάπτυξη ενός τομέα γίνεται σε βάρος των άλλων τομέων της οικονομίας και θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα επιβίωσης της κοινωνίας στο μέλλον (έλλειψη αειφορικής ανάπτυξης)	44
3.1	Αν συνεχίσουμε το σημερινό σύστημα εκμετάλλευσης των βοσκοτόπων η παραπάνω εικόνα της υποβάθμισης θα επεκταθεί ραγδαία και επικίνδυνα σε ολόκληρη τη χώρα	59
3.2	Λαμπρό δείγμα κοινοτισμού (Γυμνάσιο Τσοτυλίου)	63
3.3	Η ονομαστή Κοινότητα των Αμπελακίων	66
3.4	Τα Σκουπίδια έχουν γίνει αναπόσπαστο τμήμα του Ελληνικού τοπίου, αλλά φαίνεται πως δεν μας ενοχλούν. Στα μάτια όμως των πολυάριθμων επισκεπτών της χώρας μας, εκτιθέμεθα ανεπανόρθωτα	69
4.1	Οι οικισμοί των προπατίπων μας εκπλήσσουν ευχάριστα ξένους και ημεδαπούς ειδικούς και μη για τη σοφή διαχείριση του χώρου και την αξιοποίηση των τοπικών υλικών σε βαθμό που εμείς με περισσότερες γνώσεις δεν έχουμε φτιάξει μέχρι σήμερα έναν οικισμό που αξίζει να τον διατηρήσουμε (μερική άποψη της Ολύμπου στην Κάρπαθο)	74
4.2	Κοινοί δεσμοί και συναισθηματική ταύτιση οδηγούν πολλούς συμπατριώτες μας κάθε χρόνο το δεκαπενταύγουστο στη γενέτειρα γη για να χορέψουν αντάμα τον τρανό χορό	75
4.3	Καθώς ξεθώριαζε η πινακίδα αναρωτιέται κανείς πόσοι από τους 26 κατοίκους συνεχίζουν να παραμένουν. Η απογραφή του 2001 αναφέρει 12 κατοίκους	87

5.1	Τα μέλη της γειτονιάς σε ένα χωριό που συνηθίζουν να συγκεντρώνονται μπροστά από τα σπίτια τους και να συζητάνε, αποτελούν μια κοινωνική ομάδα	90
5.2	Για την ιστορία. Οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα κατάρτισης που πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις του αλιευτικού συνεταιρισμού Βισθωνίδας	98
6.1	Το Τραμπάντζειο Γυμνάσιο. Λαμπρό δείγμα των τοπικών κοινωνιών σε εποχή που δεν υπήρχε ελληνική πολιτεία, αλλά άλλες αντιλήψεις των ανθρώπων για το ρόλο τους . .	112
6.2	Η ακμή των Αμπελακίων φαίνεται ακόμη και σήμερα στα δημόσια και ιδιωτικά κτίρια της κωμόπολης	113
6.3	Το πέρασμά του από τα πολιτικά δρώμενα του μεσοπολέμου έβαλε τις βάσεις για την αναγεννητική πορεία του Έθνους στις επόμενες δεκαετίες. Πολλοί από τους σημερινούς θεσμούς έχουν τις βάσεις τους στο δικό του νομοθετικό έργο	121
7.1	Μικρές λιμνοδεξαμενές ήταν από τα πρώτα έργα που εκτελέστηκαν στα προγράμματα τοπικής ανάπτυξης	143
7.2	Η αποστράγγιση τέτοιων εκτάσεων έγινε με εθελοντική εργασία και με απλά μέσα για να δώσει την πρώτη ώθηση στην αύξηση της γεωργικής παραγωγής σε μια χώρα πεινασμένων ανθρώπων όπως ήταν η Ελλάδα του 1948-50 .	145
8.1	Κάτοικοι σε μια Ασιατική χώρα προσφέρουν εθελοντική εργασία για την εγκατάσταση του δικτύου ύδρευσης του οικισμού τους	160
8.2	Μέλη της πολύ δραστήριας Οικολογικής Ομάδας της Βέροιας διαμαρτύρονται και καταφέρνουν να σώσουν από το κόψιμο έναν υπερ-αιωνόβιο πλάτανο από τη Δημοτική Αρχή της Νάουσας πριν από μερικά χρόνια	182
9.1	Οι Λαϊκές συνελεύσεις δυστυχώς προσελκύουν μια μικρή μερίδα πολιτών που ενδιαφέρονται για τα κοινά	196
11.1	Λιμνοδεξαμενή που τροφοδοτείται από τη στέγη του διπλανού θερμοκηπίου. Μια εξαιρετική αειφορική ιδέα και εκτέλεση από έναν παραγωγό στην Κω	233
11.2	Συχνά νοιώθουμε μειονεκτικά απέναντι στους λαμπρούς προγόνους μας και πιστεύουμε ότι δεν μπορούμε να τους	

	συναγωνιστούμε. Και όμως, θα μπορούσαμε να τους ξεπεράσουμε αν αφήναμε ελεύθερες τις δημιουργικές μας δυνάμεις και ομονοούσαμε σε έναν κοινό σκοπό. Ένα όραμα που σήμερα δεν υπάρχει.	237
12.1	Οι παραδοσιακοί χοροί ήταν μια διαρκής ενδυνάμωση της κοινωνικής αλληλεγγύης των κατοίκων της Ελληνικής υπαίθρου	241
12.2	Τα τελευταία χρόνια οι δωρητές σπανίζουν ως αποτέλεσμα της ανικανότητας της πολιτείας να διαχειριστεί με αποτελεσματικότητα τους πόρους των δωρεών. Ας σημειωθεί ότι και οι δύο παραπάνω εξαιρετες δωρεές ολοκληρώθηκαν με την προσωπική ευθύνη και επίβλεψη των δωρητών	242
12.3	Το Πατρινό καρναβάλι επιβιώνει χάρις στην εθελοντική συμμετοχή χιλιάδων ατόμων της τοπικής κοινωνίας που κάθε χρόνο προσφέρουν δικούς τους πόρους, αλλά και χρόνο, κέφι και μεράκι.	246
13.1	Ένα πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης των νέων μπορεί να τεκμηριωθεί μόνο με μια εκτίμηση αναγκών . . .	255
13.2	Η εκπαίδευση των νέων αγροτών στις τεχνολογίες της πληροφορικής θα αυξήσει το κοινωνικό τους γόητρο και θα επιτρέψει στη νέα αγροτική ηγεσία να δρέψει τα οφέλη της κοινωνίας της πληροφορικής	256
13.3	Οι Λαϊκές συνελεύσεις δεν προσελκύουν ακόμη το ενδιαφέρον των συμπολιτών μας γιατί προφανώς πιστεύουν ότι η συμμετοχή τους έχει διακοσμητικό χαρακτήρα	265
14.1	Το πρόγραμμα ανακύκλωσης φυτικών υλικών που εφάρμοσε ο Δήμος Θερμαϊκού με την υποστήριξη του ΟΤΑ Μείζονος Θεσσαλονίκης και σε συνεργασία με το ΑΠΘ έδειξε τα πολλαπλά οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν οι Δημότες και οι ΟΤΑ από ένα τέτοιο πρόγραμμα που αποσβένει τις δαπάνες σε λιγότερο από 1 έτος.	273
14.2	Παρά τα μέσα και τις γνώσεις που σήμερα διαθέτουμε, αδυνατούμε να επαναλάβουμε τα καταπληκτικά επιτεύγματα της Συντροφιάς των Αμπελακίων. Μάλλον μας λείπει η συντροφικότητα και δημιουργικότητα. Τα άλλα (κεφά-	

	λαια και μέσα) βρίσκονται εν αφθονία	276
14.3	Οι προηγούμενες γενιές επένδυσαν χρόνο και ιδρώτα για να προστατεύσουν τους εδαφικούς πόρους της νησιωτικής και ορεινής Ελλάδας που εξασφάλισαν την επιβίωση των ανθρώπων σε αυτόν τον κακοτράχαλο τόπο. Ένα ακόμα δείγμα της σοφίας και αειφορίας των προηγούμενων γενιών	284
15.1	Το φράγμα της Λίμνης Κερκίνης αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση έργου με άνισες κοινωνικές επιπτώσεις που δεν ελήφθησαν υπόψη κατά το σχεδιασμό και την εκτέλεση του έργου	291
15.2	Τα υδροηλεκτρικά φράγματα, ιδιαίτερα τα μεγάλα, αποτέλεσαν και αποτελούν αντικείμενο έντονων αντιπαραθέσεων και πρέπει να είναι ασφαλώς αντικείμενο μιας καλά καταρτισμένης ΕΚΕ	293
15.3	Μέλη της τοπικής κοινωνίας πρέπει να ενημερώνονται σε όλη τη διάρκεια της κατάρτισης μιας ΕΚΕ	302
16.1	Άποψη του χώρου του River Party από τις εκδηλώσεις του 2005	325
19.1	Το πετρελαιοφόρο prestige καθώς βυθίζεται έξω από τις ακτές της Ισπανίας	363
19.2	Η Επιδοτούμενη κτηνοτροφία στην ΕΕ έχει καταστροφικές συνέπειες για την κτηνοτροφία των αναπτυσσόμενων χωρών	365
19.3	Μακεδονικό σπίτι στις Πρέσπες. Λαμπρό δείγμα αειφορικής χρήσης των τοπικών πόρων από μια κοινωνία με λιγότερες γνώσεις από τη σημερινή, αλλά με περισσότερη σοφία	367
19.4	Άστεγοι σε μια από τις πλουσιότερες χώρες του κόσμου αναζητούν καταφύγιο σε υπόγειες διαβάσεις	371
19.5	Σε αυτήν την караβιά εκατόν τριάντα τέσσερις λαθρομετανάστες συνελήφθησαν στις 9/6/2001 από άνδρες του Λιμενικού Σώματος την ώρα που αποβιβάζονταν από το σκάφος Star σε βραχώδη ακτή βορειοανατολικά της νήσου Νάξου	372
19.6	Ο Γάλλος ακτιβιστής Ζοζέ Μποβέ αγωνίζεται με πάθος για την προάσπιση των συμφερόντων των τοπικών κοινωνιών της Γαλλικής υπαίθρου ενάντια στην εισβολή των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Ένας Μποβέ θα μας ήταν ιδιαίτερα χρήσιμος και στη χώρα μας	374
19.7	Διαδηλώσεις με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 15 ετών από το θλιβερό περιστατικό. Σήμερα, είκοσι χρόνια αργότερα, τα θύματα δεν έχουν ακόμη αποζημιωθεί	375

20.1	Τέτοιες εκκλήσεις είναι χρήσιμες αλλά όχι αποτελεσματικές όταν περιορίζονται σε μια πινακίδα για να λύσουν τα προβλήματα των τοπικών κοινωνιών	384
20.2	Τα ελληνικά κρασιά και η μεσογειακή κουζίνα μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό μέρος ενός ελληνικού τουριστικού προϊόντος	386
20.3	Η διάθεση αγροτικών προϊόντων χωρίς τυποποίηση (αριστερά) δεν διασφαλίζει τα συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας αφού δίνει τη δυνατότητα στους επιτήδειους να βαφτίσουν ως τέτοια φθηνά εισαγόμενα. Μόνον επώνυμες συσκευασίες στους τόπους παραγωγής διασφαλίζουν τη γνησιότητα των προϊόντων .	387
20.4	Μια τεχνολογία πολύτιμη για τη γεωργία, φιλική στο περιβάλλον, απόλυτα ελεγχόμενη από τους παραγωγούς την εγκαταλείψαμε και μάλιστα σε ένα νησί με περιορισμένους ενεργειακούς πόρους. Όσο γρηγορότερα την επαναφέρουμε, τόσο το καλύτερο για το αειφορικό μέλλον του τόπου	388
20.5	Με μια μικρή παρέμβαση του τοπικού Δήμου, αυτά τα παρατήγματα θα μπορούσαν να αντικατασταθούν με καλαίσθητα περλίπτερα και ασφαλή χώρο στάθμευσης για τα διερχόμενα αυτοκίνητα	390
20.6	Οι πολιτιστικές παραδόσεις αποτελούν ένα μεγάλο συγκριτικό πλεονέκτημα των αγροτικών περιοχών που δεν έχουν αξιοποιήσει προς όφελός τους	391
20.7	Οι πρακτικές ολοκληρωμένης διαχείρισης της αγροτικής παραγωγής πρέπει σύντομα να γίνουν ο κανόνας και όχι η εξαίρεση με παράλληλη πιστή τήρηση των κανόνων και αύξηση των εκτάσεων που καλλιεργούνται με βιολογικές μεθόδους	392
20.8	Οι ευρύτερες συνεργασίες φορέων της τοπικής κοινωνίας είναι αμοιβαία επωφελείς και πρέπει να επιδιωχθούν από όλους τους φορείς των τοπικών κοινωνιών	394